

Asia: VN/25733/2021-OKM-334

Lausuntopyyntö valtioneuvoston selontekoluonnokseksi - Uutta suuntaa Suomen digitaaliseen kompassiin

Tavoite 1 - Suomi kehittyy demokraattisena ja sivistyneenä yhteiskuntana digitalisoituvassa maailmassa.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Lisäysehdotus: "Digitalisoituneessa yhteiskunnassa sivistys edellyttää myös valmiutta ymmärtää ja arvioida eri teknologioiden, medioiden, datan ja digitaalisten ympäristöjen vaikutuksia omaan elämään ja yhteiskuntaan". Samoilla teknologioilla voidaan pyörittää hyvin erilaisia medioita.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Tavoite 1, avaintulos 1, lisäysehdotus: "Digitaaliset perustaidot mahdollistavat sujuvan teknologian käytön, ja digitaalinen lukutaito sekä medialukutaito tuovat siihen syvyyden". Medialukutaitoon kuuluu sellaista, mm. medioiden omistusrakenteisiin tai propagandaan liittyvää ymmärrystä, joka on turha jättää tässä pois. Näissä olennaisin ydin ei liity digitaalisuuteen, vaikka toiminta tapahtuisi (myös) digitaalisessa ympäristössä, joten niitä on keinoitekoista niputtaa vain digitaalisiksi lukutaidoksi. Toinen, vaihtoehtoinen ja tiiviimpi muotoiluehdotus: "Digitaaliset perustaidot mahdollistavat sujuvan teknologian käytön, ja laaja-alaiset lukutaidot tuovat siihen syvyyden".

Lisäysehdotus: "Laaja-alaisen digitalisaation myötä kaikkien ikäryhmien digitaalisten taitojen, mm. digitaalisen lukutaidon, medialukutaidon, tekoälylukutaidon ja eettisen ymmärryksen merkitys kasvaa edelleen. Niitä kehittävän ja tukevan henkilöstön osaamisesta huolehditaan." On

huolestuttavaa, jos kaikkia näitä taitoja pitäisi olla, mutta ainoastaan digitaalisten perustaitojen osalta välitetään henkilöstön osaamisesta, kuten nyt on tekstissä (s.25).

Avaintulos 2: Kulttuuriperintöä koskevissa kappaleissa tulisi kirjoittaa auki myös se, että kulttuuriperinnön säilyttäminen turvataan riittävällä resursoinnilla.

Tavoite 2 - Yhteiskunnan toimijoiden kyky omaksua ja soveltaa uusia ja kehittyviä teknologioita kestävästi ja tuottavasti on vahva.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Lisäsehdotus: "Tämä edellyttää oman alan osaamisen lisäksi teknistä osaamista, kriittistä ajattelua, eettistä ymmärrystä sekä kyvykkyyksiä, jotka kytkeytyvät suoraan työprosesseihin ja organisaatioiden toimintaan."

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

3 vain osittain

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Tavoite 2, avaintulos 1: Keskeisten taitojen kouluttautumismahdollisuudet tulee turvata, tätä ei nyt mainita. Jos koulutusta ei tarjota, on mahdotonta opiskella sitä asiaa. Nyt näin on käymässä mediakasvatuksen (ml. medialukutaito) osalta. Kyse ei ole vain siitä, että uusien ja kehittyvien teknologioiden osalta täytyy kouluttaa. Täytyy myös huolehtia uusista kansalais- ja asiantuntijasukupolvista ja siitä, että perusasioita (esim. medialukutaito) ei lakata kouluttamasta. Muuten on risinä, että ajaudutaan sellaiseen trendikouluttamiskierteeseen, jossa aina uuden termin tai teknologian tullessa, täytyy kehittää kokonaan uudet koulutusohjelmat. Tämä on hyvin sekavaa esimerkiksi opettajille, eivätkä koulutukset kestä aikaa.

Kohta: "Ihmiset päivittävät joustavasti osaamistaan hyödyntäen työpaikan oppimismahdollisuuksia, koulutusjärjestelmää ja omaehtoista opiskelua. Erilaiset osaamisen viitekehykset tukevat tätä työtä." Tästä kohdasta tulisi mainita myös, että työnantajat sitoutuvat tarjoamaan täydennyskoulutusta ja oppimismahdollisuuksia. Samoin tulisi mainita esim. "Erilaisia osaamisen viitekehyksiä luodaan ja ylläpidetään ja ne tukevat jatkuvaa oppimista". Näissä teemoissa viitekehyksiä on päivitettävä säännöllisesti jotta ne säilyttävät relevanssinsa.

Tavoite 3 - Suomi on edelläkävijä digiosaamisessa ja teknologia-alan kehityksessä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 1 - Datan saatavuus ja laatu sekä datanhallinnan infrastruktuuri tukevat yritysten arvonluontia ja ratkaisujen skaalautuvuutta.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 2 - Tietoliikenneyhteydet ovat kattavat, turvalliset ja kestävät.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 3 - Palvelin- ja laskentainfrastruktuurit ovat energiatehokkaita ja vastaavat julkisten palveluiden, yritysten ja tutkimuksen tarpeita.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 1 - Digitalisaatio ja dataperustainen arvonluonti etenee yrityksissä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 2 - Yritysten tuottavuus ja kilpailukyky paranee uusien teknologioiden onnistuneen käyttöönoton myötä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 1 - Digitaaliset julkiset palvelut toimivat yhteentoimivina palvelukokonaisuuksina mahdollistaen sujuvan asioinnin ja korkean tuottavuuden.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

3 vain osittain

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Julkiset palvelut näyttäytyvät nyt lähinnä vain asiointipalveluiden kaltaisina palveluina. Julkisiin palveluihin tulee nostaa eksplisiittisesti kuuluvaksi myös sivistyshallinnon palvelut, jotka tukevat ihmisten osallisuutta ja osaamista, esimerkiksi kirjastojen ja museoiden digi- ja medialukutaitoja edistävät palvelut sekä koulutuspalvelut. Esim. ”Julkiset palvelut tarjoavat mahdollisuuksia osaamisen kehittämiseen sekä yhteiskunnalliseen osallisuuteen laajasti eri kohderyhmille.”

Tavoite 2 - Julkinen hallinto hallitsee yhteiskunnan keskeisten toimintojen datan, teknologian ja infrastruktuurit turvallisesti, luotettavasti ja kustannustehokkaasti varmistaen yhteiskunnan toimivuuden kaikissa tilanteissa.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 3 - Julkinen hallinto toimii tuottavasti tekoälyä sekä uusia digiteknologioita hyödyntäen.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Poikkihallinnollinen johtaminen ja yhteistyö

Ovatko siinä esitetyt digitalissaation johtamisen ja yhteistyön periaatteet perusteltuja osia osana Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Digikompassin tavoitteiden ja avaintulosten kokonaisuus

Puuttuuko digikompassin tavoitteista ja avaintuloksista yleisesti jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Keskeisten taitojen kouluttautumismahdollisuudet sekä yksilöille että ammattilaisille tulee turvata, tätä ei nyt mainita riittävästi. Taitojen ei voi olettaa kehittyvän itsestään. Jos koulutusta ei tarjota, meillä ei ole ammattilaisia opettamaan, täydennyskouluttamaan tai kehittämään muita oppimista mahdollistavia palveluita. Nyt näin on käymässä mediakasvatuksen (ml. medialukutaito) osalta, kun alan koulutusohjelmat ylipistoissa ajetaan alas ja alan täydennyskoulutus romahtaa valtionhallinnon säästöjen seurauksena.

Julkisten (sivistyshallinnon) palveluiden roolia osaamisen kehittämisessä ja osallisuuden varmistamisessa pitää vahvistaa luonnoksessa. Muuten julkiset palvelut näyttäytyvät lähinnä hallintoasiointina.

Julkisen hallinnon osaamisen kohdalla (tavoite 2, avaintulos 3) tulisi selkeämmin kirjata työntajien velvollisuus kehittää henkilöstön osaamista. Nyt lopun maininta "Julkisessa hallinnossa tulee olla mahdollisuus hankkia ja päivittää osaamistaan" jää liian abstraktille tasolle.

Tuloksellisuuden seuranta ja vaikuttavuuden arviointi

Mitä mittareita tunnistatte tavoitteiden ja avaintulosten etenemisen mittaamiseen?

Ammattilaisten koulutus- ja osaamistasoa digi- ja mediataitojen edistämässä tulee seurata.

Kansalaisten digi- ja mediataitojen tasoa tulisi seurata, mikäli tutkimukseen on riittävästi resursseja siten, että lopputuloksena on akateemisesti validi ja tarvittaessa päivittyvä mittaristo. Heikkolaatuisilla mittareilla näin monitahoista asiaa ei kannata lähestyä.

Miten digikompassin vaikuttavuutta tulisi Suomen tasolla mitata?

Ammattilaisten (esim. opettajat) taitojen kehittyminen digi- ja mediataitojen opettamisessa. Tämä on Osaaminen ja osaajat -osuuden kannalta kriittinen tekijä.

Toimintaympäristön kuvaus

Geopoliittinen ja taloudellinen toimintaympäristö

-

Turvallisuus ja resilienssi

Lisäysehdotus: ”Luottamuksen ylläpitämiseksi tarvitaan teknisiä suojauksia, läpinäkyvää viestintää ja väestön vahvoja mediataitoja sekä niitä kehittäviä ja tukevia palveluita.” Väestön mediataidot eivät kehity itsekseen, vaan niihin on oltava tarjolla palveluita.

Kriittiset teknologiat ja innovaatiot

-

Hyvinvointi ja yhteiskunnalliset muutokset

Lisäysehdotus: ”Eri väestöryhmien digi- ja medialukutaidot ja laite- sekä yhteismahdollisuudet vaihtelevat, mikä luo syrjäytymisriskejä. Yhdenvertaisuuden varmistaminen edellyttää sekä taitojen kehittämistä että palvelumuotoilua, joka huomioi käyttäjien moninaisuuden.” Kyse digitaalisessa syrjäytymisessä ei ole vain infran puutteesta tai käyttötaitojen puutteesta, vaan myös medialukutaidon puutteesta. Ilman medialukutaitoa ei esimerkiksi tunnista vaikuttamisen mahdollisuuksia mediaympäristöissä eikä osaa arvioida, mitkä ovat luotettavia lähteitä, jolloin tarpeeton epäily rapauttaa luottamusta yhteiskuntaan.

Lisäysehdotus: ”Digitaalisten kanavien kautta leviävä disinformaatio ja toksinen keskustelukulttuuri voivat heikentää luottamusta instituutioihin ja palveluihin. -- Luottamusta rakennetaan läpinäkyvällä tiedonhallinnalla, selkeillä oikeuksilla ja tehokkailla väärinkäytön torjuntamekanismeilla sekä lisäämällä ihmisten kykyä vastuulliseen vuorovaikutukseen digitaalisissa ympäristöissä”. Aiemmassa versiossa esimerkiksi toksinen keskustelukulttuuri otetaan annettuna eikä siihen pyritä puuttumaan.

Oma vastuullinen toiminta mediaympäristöissä on kuitenkin perusasioita mediakasvatuksessa ja –lukutaidossa.

Digitalisaation ja datatalouden sääntely

-

Yhteistyö ja yhteentoimivuus

Lisäysehdotus: ”Yhteistyöverkostot EU:ssa, Natossa ja pohjoismaisella tasolla tarjoavat kanavia, joissa tekniset, taloudelliset, sivistykselliset ja kulttuuriset sekä turvallisuustarpeet voidaan sovittaa yhteen. Vaikuttavuus syntyy johdonmukaisista tavoitteista, asiantuntijuudesta ja kyvystä koota koalitioita.” Luonnoksesta puuttui kokonaan sivistys- ja kulttuurinäkökulma yhteistyöhön.

Uudet teemat

Tekoäly

Kappaleessa olisi syytä käsitellä edes jollain tasolla tekoälyyn mahdollisesti liittyviä uhkia (esim. kiihtyvä disinformaation leviäminen, uudenlainen verkkorikollisuus) ja eettisiä ongelmia (esimerkiksi lisääntyvä energiankulutus).

Turvallisuus

-

Hyvinvointi

Lisäysehdotus: ”Väestön hyvinvointi on Suomelle keskeinen yhteiskunnallinen tavoite ja se muodostuu useista osa-alueista, kuten arjen turvallisuus, työ, terveys, toimeentulo, koulutus, osallisuus, sosiaaliset suhteet sekä ympäristö ja kulttuuri.” Kulttuuri hyvinvointitekijänä puuttui luonnoksesta, ehdotetaan lisättäväksi.

Lisäysehdotus: ”Väestön riittävän digi- ja mediaosaamisen ja sitä tuottavan koulutuksen ja palveluiden sekä saavutettavan ja luotettavan infrastruktuurin vahvistamisella voidaan tukea turvallista, osallistavaa ja yhdenvertaista digiarkea.” Jotta väestön riittävä digi- ja mediaosaaminen vahvistuisi, meillä on oltava palvelut ja koulutus niitä vahvistamaan. Osaaminen ei kehity itsestään. Tällä hetkellä mediakasvatuksen korkeakoulutus on katoamassa Suomesta kokonaan, mikäli asiaan ei puututa koulutuspolitiikan keinoin. Tämä tulee nopeasti vaikuttamaan siihen, miten kansalaisten osaamista voidaan edes ylläpitää – saati vahvistaa.

Lisäysehdotus: ”Digitaalisten ympäristöjen tasapainoisen käytön varmistamiseksi ja kansalaisten suojelemiseksi verkkorikollisuudelta, sekä lasten ja nuorten suojelemiseksi haitalliselta sisällöltä tarvitaan vahvaa ja selkeää EU-tason sääntelyä sekä kansallisen toimeenpanon tehostamista.” Verkkorikollisuus, kuten huijaukset ja grooming, on syytä mainita myös. Ei ole kyse pelkästä haitallisesta sisällöstä.

Yhteistyö ja yhteentoimivuus

-

Digikompassin kokonaisuus

Miten arvioisit digikompassia kokonaisuutena?

Laaja kokonaisuus, jossa huomioidaan digitalisaatio monesta eri näkökulmasta. Pääosin oikeita asioita nostettu esiin.

Sivistyshallinnon palveluiden osuus on kuitenkin varsin kapea, kansalaisten osaamisen ajatellaan kehittyvän kuin itsestään. On siis nostettava esiin sitä, että ammattilaisten osaaminen ja palvelut on turvattava, jos taitoja halutaan kehittää. Lisäksi kulttuurin merkitystä olisi hyvä nostaa kautta linjan.

Lisäksi digitalisaation negatiivisia ilmiöitä käsitellään hyvin ohuesti ja valikoiden. Tasapainoisempi käsittely oli eduksi asiakirjalle.

Muut kommentit

Mikäli kommentti ei sovellu lomakkeen muihin asiakohtiin, voit jättää sen tähän.

Koska digikompassin valmistelussa otetaan huomioon kokonaisuuteen liittyvät strategiat ja ohjelmat, kehoitamme huomioimaan myös 27.5. julkaistavat opetus- ja kulttuuriministeriön kansalliset medialukutaidon ja mediakasvatuksen linjaukset.

Luonnoksen mukaan toimenpiteet määritetään myöhemmin laadittavassa toimeenpanosuunnitelmassa. Toimeenpanosuunnitelmaan tulee sisältyä toimenpiteet, jotka pyrkivät varmistamaan, että Suomessa voi jatkossakin opiskella korkeakouluissa mediakasvatusta (medialukutaidon edistämistä). Tämän hetken tietojen perusteella (Taide- ja kulttuuriviraston selvitys 2026), mediakasvatuksen opetusta ollaan ajamassa alas. Myös mediakasvatuksen täydennyskoulutuksen määrät ovat olennaisesti vähentyneet valtionhallinnon säästöjen vuoksi. Jos mediakasvatusta ei voi opiskella, ei myöskään voida olettaa, että nämä taidot itsestään kehittyisivät ja suomalaiset olisivat medialukutaitoisia.

5 : ”Ilmiöt kuten disinformaatio, polarisaatio ja luottamuksen heikentyminen vaikuttavat yhteiskunnan kehitykseen ja korostavat vastuullisten digipalveluiden merkitystä.”
Täydennysehdotus: ”Ilmiöt kuten disinformaatio, polarisaatio ja luottamuksen heikentyminen vaikuttavat yhteiskunnan kehitykseen ja korostavat medialukutaidon sekä vastuullisten digipalveluiden ja luotettavan tiedonvälityksen merkitystä”.

Kiitämme mahdollisuudesta lausua ja olemme jatkossakin mielellämme yhteistyössä Digikompassiin liittyvissä asioissa.

Salomaa Saara
Taide- ja kulttuurivirasto - Mediakasvatus-yksikkö